

بررسی اثر سازگارکننده واکنش‌پذیر بر خواص گرمایی، گرماکانیکی، شکل‌شناسی و رئولوژی آمیخته‌های پلی‌تری‌متیلن ترفتالات و متالوسن پلی‌اتیلن سبک خطی

An Investigation of Reactive Compatibilizer Effect on Thermal,
Thermomechanical, Rheological-morphology Properties of PTT/m-LLDPE Blends

سیدحسن جعفری^۱، سیدجواد ضیاالحق^۱، حسینعلی خنکدار^{۲*}

۱- تهران، دانشگاه تهران، دانشکده فنی، گروه مهندسی شیمی، صندوق پستی ۱۱۳۶۵/۴۵۶۳

۲- تهران، پژوهشگاه پلیمر و پتروشیمی ایران، پژوهشکده فرایند، گروه پلاستیک، صندوق پستی ۱۴۹۶۵/۱۱۵

دریافت: ۸۴/۶/۳۰، پذیرش: ۸۴/۹/۲۹

چکیده

در این مطالعه رفتار گرمایی، گرماکانیکی، شکل‌شناسی و رئولوژی آمیخته‌های پلی‌تری‌متیلن ترفتالات (PTT) و متالوسن پلی‌اتیلن سبک خطی (m-LLDPE) در دو ترکیب درصد معکوس و مقادیر مختلف سازگارکننده بررسی شد. بررسی خواص گرمایی نمونه‌ها نشان می‌داد که سازگارکننده باعث افزایش درصد بلورینگی ماتریس m-LLDPE می‌شود که این موضوع به فرایند اولیه تشکیل بلور در ماتریس نسبت داده شده است. مطالعات گرمایکی همچنین نشان می‌داد که دمای انقال شیشه‌ای دو پلیمر با افزودن سازگارکننده به هم نزدیک شده است. این تغییرات به واکنش درجای گروههای اپوکسی ۱-بوتیل آکریلات - گلیسیدیل متاکریلات - اتیلن (سازگارکننده) با گروههای انتهایی کربوکسیل و هیدروکسیل PTT و تشکیل کوپلیمری پیوندی در سطح تماس دو جزء اصلی آمیخته مربوط است. این پدیده باعث کاهش کشش سطحی و تجمع ذرات پراکنده می‌شود. حداقل این تغییرات برای نمونه‌ها با ماتریس m-LLDPE با ۲/۵ درصد وزنی سازگارکننده و برای نمونه‌ها با ماتریس PTT با ۵ درصد وزنی سازگارکننده بدست آمده است. بررسیهای شکل‌شناسی نشان می‌داد که افزودن سازگارکننده سبب کوچک شدن اندازه و توزیع اندازه ذرات پراکنده در هر دو ترکیب درصد شده است. همچنین بررسیهای رئولوژی نمونه‌ها با افزودن سازگارکننده نشان می‌داد تا درصد معینی مدول ذخیره‌ای، مدول اتلاف و گرانزوی مخلوط افزایش یافته‌اند، بعد از درصدی مشخص این عوامل کاهش یافته‌اند که این پدیده به تشکیل ذرات تجمع یافته سازگارکننده و اثر آن به عنوان نرم‌کننده روی این عوامل نسبت داده شده است.

واژه‌های کلیدی

پلی‌تری‌متیلن ترفتالات،
متالوسن پلی‌اتیلن سبک خطی،
آمیخته، سازگارکننده واکنش‌پذیر،
رئولوژی

مقدمه

مونومر ۳،۱ - پروپان دیول، این پلیمر به طور تجاری تولید نشد. در سال ۱۹۹۷ شرکت Shell، روش ارزانتر و مقررین به صرفه‌ای برای تولید این مونومر ارائه داد و این پلیمر را با نامهای تجاری Corterra و Sorona تولید کرد. ساختار PTT بسیار شبیه پلیمرهای هم گروه

پلی‌تری‌متیلن ترفتالات (PTT) پلی‌استری حلقوی است که در زنجیر اصلی این ترکیب سه گروه متیلن وجود دارد (ساختار ۱). سنتز این ترکیب اولین بار در سالهای ۱۹۴۰ تا ۱۹۵۰ [۱،۲] گزارش شد. اگرچه خواص ویژه این پلیمر از ابتدا شناخته شده بود، اما به دلیل هزینه زیاد تولید

Key Words

**poly(trimethylene terephthalate),
m-LLDPE,
blend, reactive compatibilizer,
rheology**

دماه ذوب ۲۲۵°C و دمای انتقال شیشه‌ای در محدوده ۴۵-۷۵°C متابولوسن پلی‌اکریلیک سبک خطی (m-LLDPE) از نوع EXCEED ۱۰۳۳CA محصول شرکت ExxonMobil که شاخص جریان مذاب آن بر اساس استاندارد ASTMD1۲۲۸ برابر ۱۰ min است و سازگارکننده با نام تجاری Elvaloy® PTW محصول شرکت Dowpont که ترپلیمری شامل گلیسیدیل متاکریلات (GMA) و بیوتیل آکریلات (n-BA) است و بیشترین بخش آن از زنجیرهای پلی‌اکریلیک تشکیل شده است.

دستگاهها

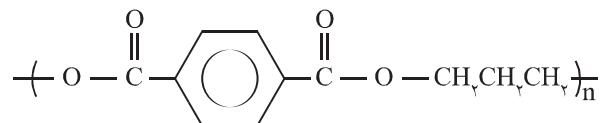
در این پژوهش، ریزآمیخته‌ساز دویچه DACA ساخت شرکت آمریکایی برای آمیخته‌سازی، میکروسکوپ الکترون پویشی (SEM) مدل S-۳۶۰ ساخت شرکت Cambridge انگلستان برای برداشت تصویر Polymer Laboratories از سطح مقطع آمیخته‌ها، دستگاه DSC ساخت ایونیک از برای بررسی رفتار گرمایی نمونه‌ها، دستگاه DMTA مدل V ۱/۲۹۸۰-۴۰ برای بررسی خواص گرمگانیکی نمونه‌ها و رئومتر ARES با صفحات موازی برای بررسی خواص رئولوژی نمونه‌ها بکار گرفته شد.

روشها

آمیخته‌سازی به روش مذاب در آمیخته‌ساز دویچه مخروطی انجام شد. تمام نمونه‌ها با دور ۱۰۰ rpm و دمای ۲۳۰°C به مدت ۱۰ min در فرایند اختلاط قرار گرفتند. دو مجموعه آمیخته PTT/m-LLDPE با ترکیب درصدهای ۲۵/۷۵ و ۷۵/۲۵ و مقادیر مختلف سازگارکننده (۰، ۵، ۱۰ درصد) تهیه شدند (ترکیب درصد دقیق هر نمونه در جدول ۱ ارائه شده است). نمونه‌های خارج شده از آمیخته‌ساز در دمای محیط سرد شدند. برای تصویربرداری از سطح آمیخته‌ها، ابتدا نمونه‌ها در نیتروژن مایع سرد شدند و کاملاً به حالت شکننده در آمدند، سپس شکسته شده و سطوح شکست بعد از پوشانده شدن بالای نازکی از طلا، به وسیله میکروسکوپ الکترون پویشی (SEM) مورد بررسی و تصویربرداری قرار گرفت. شعاع قطره که به طور اتفاقی از نقاط مختلف تصویر سطح هر نمونه انتخاب شده اند با نرم افزار تحلیل تصاویر بدست آمده است. شعاع متوسط عددی و حجمی (R_n) و کمک معادله‌های زیر محاسبه شد:

$$R_v = \frac{\sum_i^n \phi_i R_i}{\sum_i^n \phi_i} \quad (1)$$

$$R_n = \frac{\sum_i^n n_i R_i}{\sum_i^n n_i} \quad (2)$$

ساختار ۱ واحد تکرار شونده پلی‌تری‌متیلن ترفلات.

آن مانند PET و PBT است و خواص آن بین دو پلیمر یاد شده قرار دارد [۳]. از آنجا که این پلیمر به تازگی به طور تجاری وارد بازار شده است، تاکنون مطالعات اندکی روی آمیخته‌های آن انجام شده است که از آنها می‌توان، بررسی اختلاط پذیری، رفتار ذوب و بلورینگی و خواص مکانیکی آمیخته PTT/PEI را نام برد [۴-۶]. PTT خواص مهندسی خوبی دارد و به ویژه به عنوان ماتریس کامپوزیتهایی که با الیاف تقویت می‌شوند، استفاده می‌شود. اما، T_g کم این پلیمر نقطه ضعف آن محسوب می‌شود. بر عکس PET با T_g زیاد و خواص چرمگی مناسب، عایق الکتریکی خوبی است، ولی خواص مکانیکی نسبتاً ضعیفی دارد. بنابراین، آمیخته این دو پلیمر می‌تواند خواص مفیدی داشته باشد. آمیخته‌هایی از پلی‌استرهای حلقوی (PTT/PET)، PTT/PBT و PTT/PETG (نیز از لحاظ خواص گرمایی، رئولوژی و مکانیکی مورد بررسی قرار گرفته اند [۷-۹]). درباره آمیخته‌های ناسازگار پلی‌تری‌متیلن ترفلات مطالعات بسیار کمتری انجام شده است. فقط آمیخته PTT/PS با افزودن کوپلیمرهای استیرن - گلیسیدیل متاکریلات (SGMC) (به عنوان سازگار کننده بررسی شده است [۱۰]). البته اثر سازگارکننده EPM-g-MA بر خواص شکل‌شناسی آمیخته PTT/EPDM ارزیابی شده است [۱۱].

گرانروی مذاب کم و شکننده‌گی در دماهای کم PTT از نقاط ضعف این پلیمر بشمار می‌رود. در این پژوهش، برای رفع این مسائل، آمیخته این پلیمر با پلی‌اکریلیک سبک خطی (تولید شده به وسیله کاتالیزور متابولوسن) مورد مطالعه قرار گرفته و برای بهبود خواص از سازگارکننده‌ای واکنش‌پذیر استفاده شده است. در ادامه رفتار گرمایی، گرمگانیکی، شکل‌شناسی و رئولوژی این آمیخته در ترکیب درصدهای مختلف و همچنین با سازگارکننده و بدون آن بررسی شده است.

تجربی

مواد

مواد استفاده شده در این پژوهش عبارتند از پلی‌تری‌متیلن ترفلات با نام تجاری Corterra تهیه شده از شرکت Shell با چگالی 735 g/cm^3

جدول ۱ آمیخته های تهیه شده و درصد بلورینگی اجزای اصلی آن.

نمونه	درصد بلورینگی m-LLDPE	درصد بلورینگی PTT	m/LLDPE/PPT /سازگار کننده
۱	-	۲۲/۴	۱۰۰/۰/۰
۲	۳۷/۶	۲۹/۲	۷۵/۲۵/۰
۳	۳۴/۶	۲۴/۴	۷۳/۱۲۵/۲۴/۳۷۵/۲/۵
۴	۳۴/۷	۲۶/۹	۷۱/۲۵/۲۳/۷۵/۵
۵	۳۳/۳	۲۷/۰	۶۷/۵/۲۲/۵/۱۰
۶	۳۹/۵	۳۰/۹	۲۵/۷۵/۰
۷	۴۸/۱	۳۴/۵	۲۴/۳۷۵/۷۳/۱۲۵/۲/۵
۸	۴۶/۸	۳۳/۱	۲۳/۷۵/۷۷۲/۵۵
۹	۴۴/۶	۳۳/۰	۲۲/۵/۶۷/۵/۱۰
۱۰	۴۶/۴	-	۰/۱۰۰/۰

مقداری اندازه داشت (در حد 10 mg) از هر نمونه در پویش (scan) گرمایی قرار گرفت. این فرایند در دستگاه DSC انجام شد. ابتدا نمونه ها از دمای محیط تا حدود 250°C گرم شدند، بعد از چند دقیقه قرار گرفتن در این دما، نمونه ها تا دمای حدود 20°C خنک شدند، مجدداً نمونه ها تا دمای 250°C گرم شدند. در تمامی مراحل سرعت گرمادهی 10 K/min بود و فرایند در جو هوا انجام شد. خواص گرمامکانیکی نمونه ها به وسیله دستگاه DMTA اندازه گیری شد. این آزمایش فقط برای حالت خالص دو جزء اصلی آمیخته، نمونه های دوجزئی در هر دو درصد و نمونه های با $10 \times 40 \times 0.5 \text{ mm}$ با قالبگیری فشاری ساخته شد. هر نمونه از دمای 120°C تا حدود 100°C تحت تنفس برشی قرار گرفت.

خواص رئولوژی در دمای 260°C و جونیتروژن و به وسیله رئومتر با دو صفحه موازی (به قطر 25 mm و فاصله صفحات 0.5 mm) در محدوده 0°C تا 100°C اندازه گیری شد. مقدار تغییر طول اعمال شده در محدود ویسکوالاستیک خطی بوده است.

راهکار سازگاری

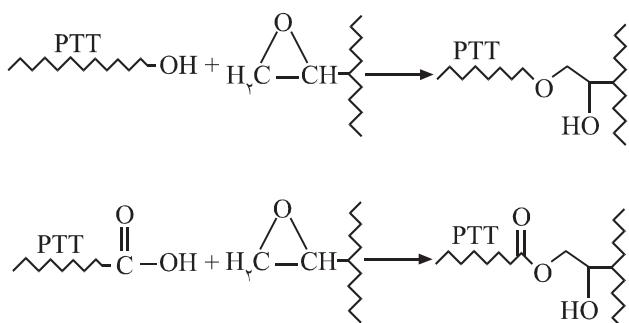
سازگاری PTT با جزء دوم اختلاط ناپذیر m-LLDPE با استفاده از پیش سازگار کننده اتیلن-n-بوتیل آکریلات - گلیسیدیل متاکریلات (E-nBA-GMA) انجام شد. از آنجا که بخش زیادی از این کوپلیمر را زنجیرهای پلی اتیلنی تشکیل می دهد، بنابراین با جز اولفینی آمیخته به طور فیزیکی اختلاط پذیر است. از طرفی واکنش گروههای اپوکسی گلیسیدیل متاکریلات با گروههای هیدروکسیل و کربوکسیل PTT.

کوپلیمری پیوندی را در سطح میان دو فاز تشکیل می دهد و با کاهش کشش سطحی، سازگاری را بهبود می بخشد. طرح ۱ واکنشهایی که امکان انجام آن وجود دارد و همچنین کوپلیمر پیوندی حاصل را نشان می دهد. در هر دو واکنش حلقه اپوکسی باز می شود و با OH یا COOH واکنش داده و گروههای اتری و استری ایجاد می کند. واکنش حلقه اپوکسی گلیسیدیل متاکریلات با گروههای هیدروکسیل و کربوکسیل PTT به روش طیف نمایی زیر قرمز تأیید شده است [۱۰]. واکنش این گروهها در موارد مختلف برای سازگاری سایر آمیخته های پلیمری نیز گزارش شده است [۱۱-۱۴]. همچنین، با انجام واکنش پیوند خوردن و تشکیل کوپلیمر E-nBA-GMA-g-PTT در سطح، انتظار می رود که کشش سطحی کاهش و مقاومت در برابر پدیده تجمع افزایش یابد، در نتیجه اختلاط در ابعاد کوچکتری ممکن شود. از آنجا که PTT پلیمری قطبی است و سازگار کننده مورد استفاده نیز قابلیت تشکیل دوقطبی را دارد، می توان فرض کرد که آثار متقابل بین دوقطبی نیز ایجاد شود که در بهبود سازگاری اثر دارد. همچنین، واکنشهای تبادل داخلی به ویژه اسید کافت ممکن است بین گروههای کربوکسیل PTT و گروههای استری سازگار کننده انجام شود که سازگاری را بهبود می بخشد [۱۱].

نتایج و بحث

رفتار شکل شناسی آمیخته

سطح شکست آمیخته های ناسازگار PTT/m-LLDPE در هر دو ترکیب درصد اجزای اصلی آمیخته، کاملاً دو فازی است. متوسط عددی اندازه ذرات پراکنده PPT و m-LLDPE به ترتیب برابر $0.99 \mu\text{m}$ و $0.33 \mu\text{m}$ است.

طرح ۱ واکنش حلقه اپوکسی با گروههای انتهایی هیدروکسیل و کربوکسیل پلی تری متیلن ترفتالات.

بیشتر سازگارکننده اثری بر اندازه ذرات نداشته است. در حقیقت سطح ذرات فاز پراکنده از سازگارکننده سیر شده است. بنابراین، مقدار بیشتر سازگارکننده نمی‌تواند در سطح تماس دو فاز قرار گیرد و اثری بر سازگاری ندارد و در فاز ماتریس تشکیل می‌سیل (micelles) می‌دهد. در واقع غلبه نیروهای گرانو برو نیروهای بین سطحی سبب تشکیل می‌سیل می‌شود.

غلظت بحرانی تشکیل می‌سیل (critical micelle concentration, CMC)، به طور عمومی از رسم نمودار کشش سطحی نسبت به غلظت کوپلیمر بدست می‌آید، از آنجا که کشش سطحی به طور مستقیم با اندازه ذرات ارتباط دارد، CMC از رسم نمودار اندازه ذرات بر حسب غلظت کوپلیمر قابل تخمین است. جالب است که در اغلب موارد غلظت ۵ درصد وزنی سازگارکننده برای سیر شدن سطح کافی است [۱۱] (شکل ۲(الف)). تغییرات شاخص توزیع اندازه ذرات (R_n/R_v) در شکل ۲(ب) نشان داده شده است. توزیع اندازه ذرات با افزایش غلظت سازگارکننده کم می‌شود، در غلظت بحرانی ایجاد می‌سیل، این کاهش متوقف می‌شود. مساحت سطح بین دو فاز آمیخته در واحد حجم از معادله (۳) تخمین زده می‌شود:

$$a = \frac{3}{4} \varphi_A / R \quad (3)$$

در این معادله φ_A جزء حجمی فاز پراکنده و R شعاع ذرات پخش شده است. شکل ۲(ج) تخمینی از سطح ذرات پخش شده را در واحد حجم نشان می‌دهد. با افزایش سازگارکننده سطح تماس اجزای آمیخته افزایش یافته است. افزایش سطح تماس اجزای آمیخته بعد از CMC، می‌تواند دلیل برای تشکیل میسلهایی از سازگارکننده در ماتریس باشد که به عنوان نرم کننده، خواص گرمامکانیکی آمیخته را کاهش می‌دهد. (بخش گرمامکانیکی).

همین روش برای بدست آوردن غلظت بحرانی تشکیل می‌سیل سازگارکننده EMP-g-MA در آمیخته PTT/EPDM (ترکیب درصد ۷۰/۳۰ و ۳۰/۷۰) استفاده شد و در هر دو ترکیب درصد مقدار CMC معادل ۵ درصد گزارش شد [۱۱].

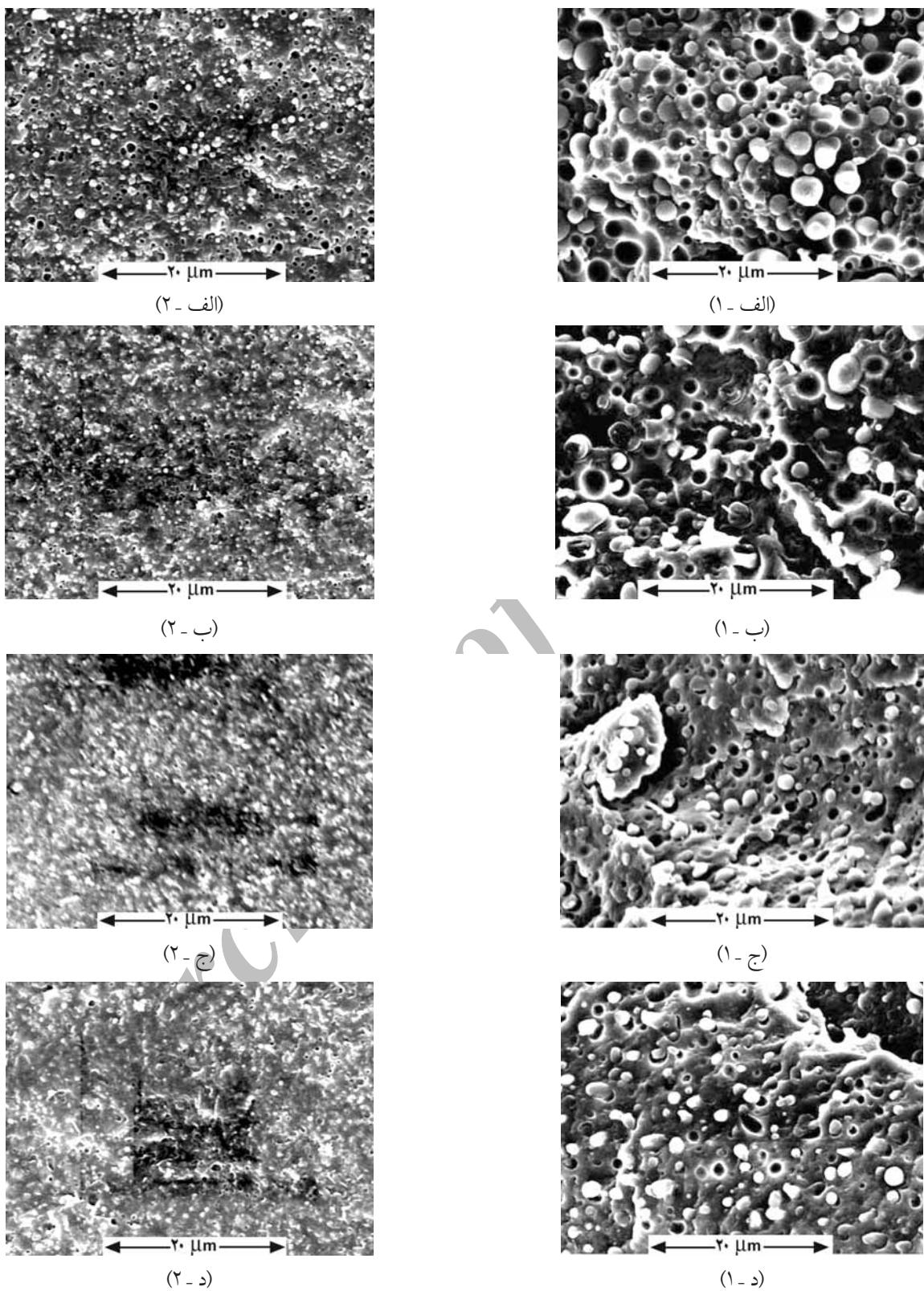
رفتار گرمایی آمیخته

تحلیل تبلور به کمک دمانگاشتهای سردکردن آمیخته، اطلاعاتی در زمینه رفتار تبلور اجزای آمیخته در دسترس قرار می‌دهد. این تحلیلها بر اساس تغییر در عواملی است که تعریف و ارتباط آنها با فرایند تبلور و شکل‌شناسی آمیخته به این شرح است:

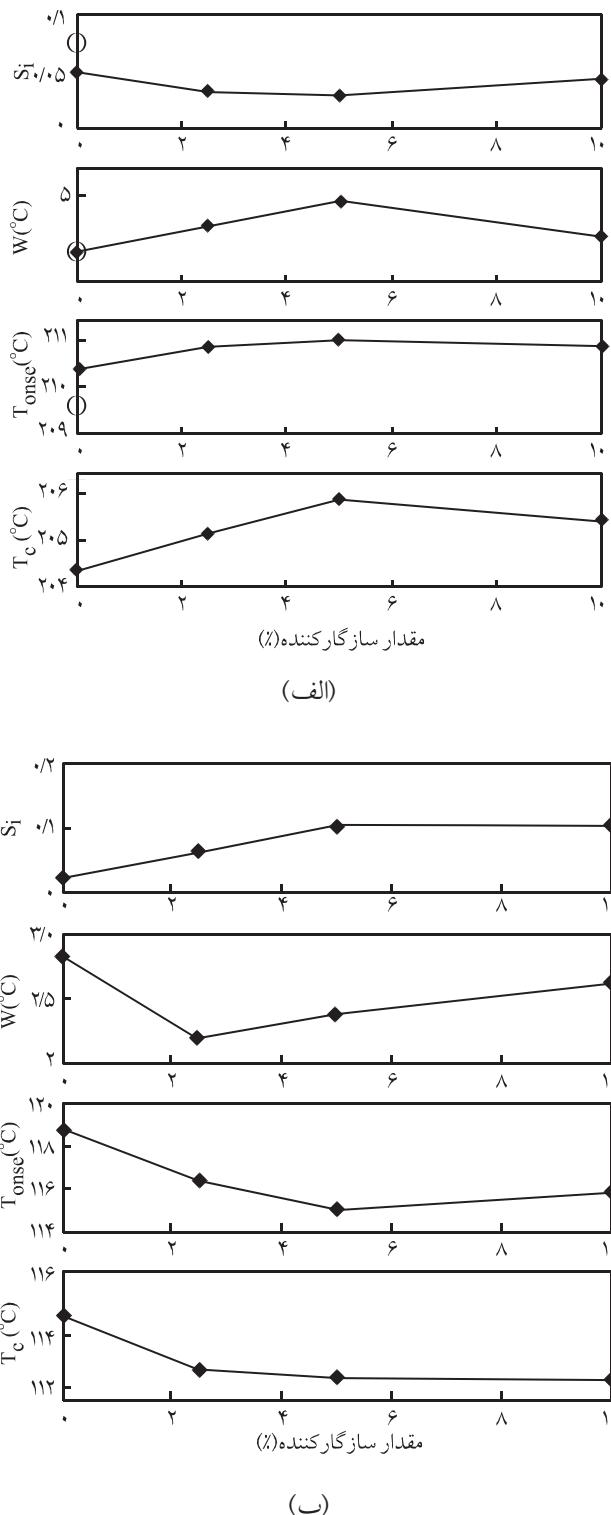
نسبت گرانزویها در نمونه (۷۵/۲۵) $PTT/m\text{-LLDPE}$ معادل $60 / 7\text{m-LLDE}$ است. از آنجا که در این ترکیب درصد گرانزوی ماتریس بسیار کمتر از ذرات پراکنده است، شکل‌شناسی خشنی (coarse) قابل پیش‌بینی است. متوسط عددی شعاع ذرات پراکنده PTT ، ۶۷ درصد کوچکتر از زمانی است که مقدار $m\text{-LLDPE}$ ذرات پراکنده است (در ترکیب درصد معکوس). شاخص توزیع اندازه ذرات پراکنده (R_n/R_v) نیز چنین رفتاری نشان می‌دهد. این امر به معنی شکل‌شناسی یکنواخت و بهتر در این ترکیب درصد است که دلیل آن گرانزوی زیاد PTT نسبت به $m\text{-LLDPE}$ است. این امر موجب می‌شود که ذرات PTT راحت تر شکسته شوند و پدیده تجمع ذرات کاهش یابد. به طور کلی زمان تماس مورد نیاز برای تجمع ذرات با کاهش گرانزوی ماتریس، کوچک شدن ذرات پراکنده و افزایش اختلاف بین چگالی ماتریس و ذرات پراکنده افزایش می‌یابد [۱۱]. کشش سطحی زیاد بین دو فاز سبب می‌شود که همیشه فاز کمتر تمایل به کاهش انرژی سطحی داشته باشد.

شکل ۱ تصاویر سطح شکست آمیخته (۷۵/۲۵) $PTT/m\text{-LLDPE}$ را با مقادیر مختلف سازگارکننده برابر ۰، ۵ و ۱۰ درصد وزنی نشان می‌دهد (به ترتیب نمونه‌های ۲ تا ۵). این تصاویر نشان می‌دهند که با افزودن سازگارکننده، اندازه ذرات PTT پخش شده در ماتریس PTT کاهش می‌یابد. این سازگاری ناشی از تشکیل کوپلیمر پیوندی E-nBA-GMA-g-PTT در سطح است که سبب کاهش کشش سطحی آمیخته و ضعیف شدن پدیده تجمع می‌شود. افزون بر این، وجود سازگارکننده در سطح با نفوذ بخششای زنجیری آن در فاز مجاور سبب افزایش فضای بین سطحی می‌شود [۱۱].

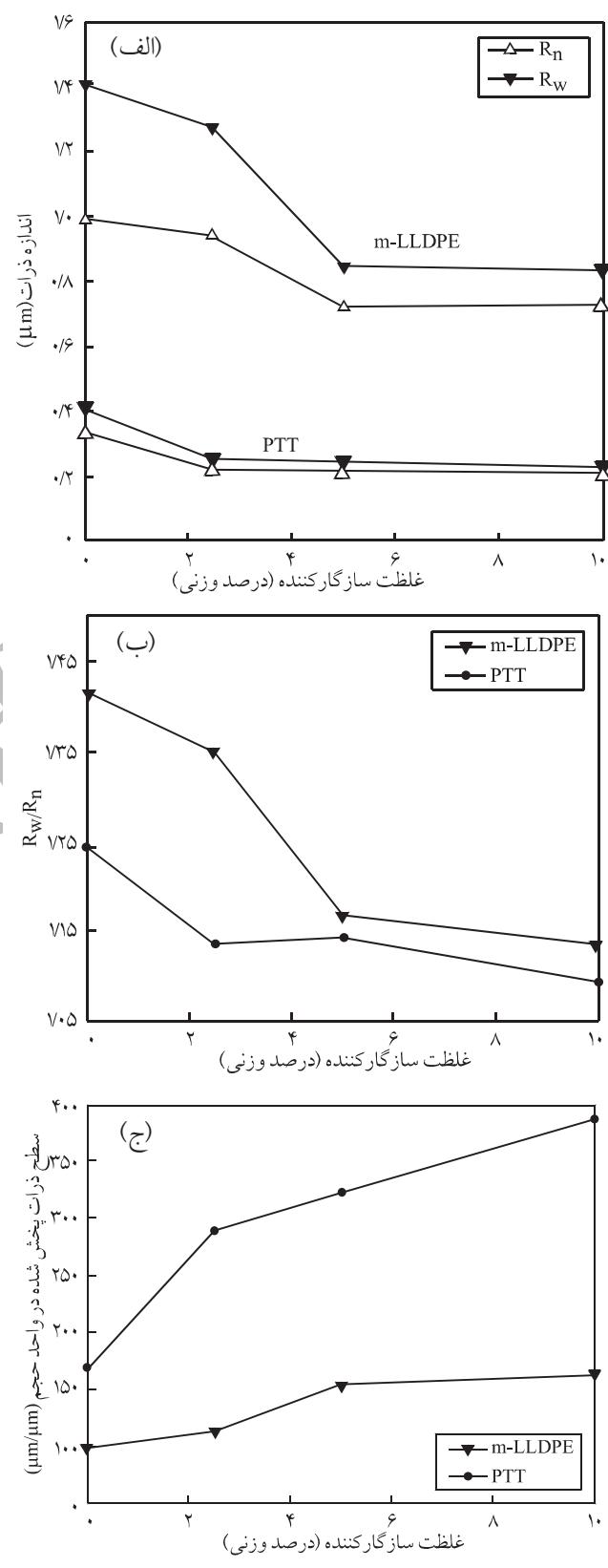
متوجه عددی و وزنی شعاع ذرات پراکنده در فاز PTT و بر عکس به عنوان تابعی از غلظت سازگارکننده محاسبه شده‌اند. اندازه ذرات $LLDPE$ در آمیخته ناسازگار $\mu\text{m}/99$ است. تحلیل کامپیوتری تصاویر نشان می‌دهد که با افزودن ۲/۵ درصد وزنی سازگارکننده، اندازه ذرات پخش شده کمی کوچکتر می‌شود، افزودن ۲/۵ درصد وزنی دیگر سازگارکننده (در مجموع ۵ درصد)، اثر قابل ملاحظه‌ای بر اندازه ذرات $m\text{-LLDPE}$ در آمیخته داشته است. اما، افزودن بیش از ۵ درصد وزنی سازگارکننده اثری بر اندازه ذرات نداشته است. در مجموع می‌توان فرض کرد که مقدار ۵ درصد وزنی سازگارکننده که سبب کاهش ۲/۷ درصد اندازه ذرات پخش شده، می‌شود، غلظت بهینه سازگارکننده است. در نمونه‌های با ترکیب درصد معکوس (نمونه‌های ۶ تا ۹) اثر مشابهی مشاهده شده است (شکل ۱). با افزودن ۲/۵ درصد سازگارکننده اندازه ذرات PTT حدود ۳۳ درصد کاهش یافته است. افزودن مقادیر

شکل ۱ تصاویر سطح شکست آمیخته ها با ماتریس PTT و مقادیر مختلف سازگار کننده: (الف - ۱) ۰ درصد، (ب - ۱) ۰/۵ درصد، (ج - ۱) ۰/۵ درصد و (د - ۱) ۱۰ درصد وزنی (به ترتیب نمونه های ۲ تا ۴) و آمیخته ها با ماتریس m-LLDPE با مقادیر مختلف سازگار کننده: (الف - ۲) ۰ درصد، (ب - ۲) ۰/۵ درصد، (ج - ۲) ۰/۵ درصد و (د - ۲) ۱۰ درصد وزنی (به ترتیب نمونه های ۶ تا ۹).

شکل ۳ نمودار تغییر پارامترهای S_i , ΔW , T_{onset} و T_c در پیک گرمایی تبلور: (الف) پلیتری میکلن ترفتالات در نمونه هایی که این پلیمر ماتریس را تشکیل می دهد و (ب) پلی اتیلن خطی در نمونه هایی که این پلیمر ماتریس را تشکیل می دهد، بر حسب تغییرات مقدار سازگارکننده نسبت به حالت خالص که با (O) نشان داده شده است.

شکل ۲ نمودار (الف) تغییر اندازه ذرات، (ب) تغییر توزیع اندازه ذرات و (ج) سطح ذرات PTT و m-LLDPE پخش شده در واحد حجم بر حسب غلظت کوپلیمر.

اما سبب کاهش درصد بلورینگی m-LLDPE شده است. شب اولیه (S_i) نمونه‌ها با ماتریس m-LLDPE، با افزودن سازگار کننده تا ۵ درصد وزنی افزایش و بعد از این افزایش متوقف می‌شود. بنابراین، می‌توان فرض کرد که سازگار کننده در فاز m-LLDPE به عنوان عامل هسته زا محسوب می‌شود. همچنین تغییرات T_c با افزایش سازگار کننده کمتر از تغییرات T_{onset} است، این امر نشان می‌دهد که تبلور m-LLDPE بیشتر وابسته به فرایندهای اولیه (مثل هسته زایی) است. افزایش درصد بلورینگی ماتریس پلی اولفینی پس از افزودن سازگار کننده (جدول ۱) همراه با کاهش T_{onset} نیز تأییدی بر همین موضوع است. این دو مورد، کاهش سرعت تبلور (کاهش T_{onset}) و افزایش سرعت هسته زایی (افزایش S_i) سبب می‌شود که توزیع بلور باریکتری در ماتریس ایجاد شود. جالب است که افزودن سازگار کننده به اندازه ۲/۵ درصد باریکترین توزیع بلورها را ایجاد کرده است و مقادیر بیشتر سازگار کننده سبب پهن شدن توزیع بلورها شده است.

بررسی دمانگاشتهای DSC همچنین نشان می‌دهد پیکهای ذوب اجزای اصلی آمیخته با افزودن سازگار کننده تغییر مکان محسوسی نداشتند. درصد بلورینگی PTT در آمیخته دوجزئی نسبت به PTT

خالص افزایش داشته است (به اندازه ۵/۸ درصد).

همچنین، افزایش مقادیر سازگار کننده درصد بلورینگی ماتریس PTT را نسبت به حالت دوجزئی کاهش داده است. بررسی منحنی شب اولیه (S_i) پیک گرمایی بلورینگی PTT (شکل ۳ الف). و اینکه این پارامتر با افزودن سازگار کننده کاهش می‌یابد دلیلی بر کاهش درصد بلورینگی، ناشی از کاهش سرعت فرایندهای اولیه تبلور است.

برخلاف رفتار تبلور ماتریس PTT، مقادیر تبلور ماتریس m-LLDPE در آمیخته دوجزئی نسبت به حالت خالص، کاهش یافته است (به اندازه ۶/۹ درصد). افزودن ۲/۵ درصد سازگار کننده درصد بلورینگی m-LLDPE را به مقادیر محسوسی افزایش داده است (حدود ۷/۶ درصد). با افزودن مقادیر بیشتر سازگار کننده (۵ و ۱۰ درصد) درصد بلورینگی کاهش می‌یابد. از بررسی منحنی شب اولیه (S_i) پیک گرمایی بلورینگی m-LLDPE (شکل ۳ ب) و با توجه به اینکه این پارامتر با افزودن سازگار کننده افزایش می‌یابد می‌توان این تفسیر را بیان کرد که کارایی (مقادیر کم) سازگار کننده به عنوان عامل هسته زا سبب افزایش درصد بلورینگی ماتریس در این آمیخته شده است.

رفتار گرم‌آمکانیکی

شب تغییرات مدول ذخیره PTT در محدود دمایی $50-70^{\circ}\text{C}$ ، کاهش واضحی نشان می‌دهد. این کاهش به پدیده انتقال نسبت داده شده و به عنوان T_g پلیمر در نظر گرفته می‌شود. این انتقال در منحنی مدول اتلاف

۱ - S_i شب اولیه پیک گرمایی، این پارامتر تحت تأثیر سرعت فرایند هسته زایی بلورهاست. هرچه هسته زایی سریعتر باشد، S_i مقدار بیشتری خواهد داشت.

۲ - ΔW عرض پیک گرمایی در نیمه ارتفاع، این پارامتر معرف توزیع اندازه بلورهاست. مثلاً هرچه توزیع اندازه بلورها باریکتر باشد، مقدار ΔW کمتر خواهد بود.

۳ - T_{onset} نقطه‌ای که پیک از خط پایه جدا می‌شود، هرچه این پارامتر بیشتر باشد، نشان می‌دهد که فرایند تبلور در دمای بیشتری رخ می‌دهد که بر سریعتر بودن فرایند دلالت می‌کند.

۴ - T_c دمای قله پیک تبلور که وابسته به سرعت کلی تبلور است [۱۵].

۵ - مقادیر S_i ، ΔW و T_c برای جزء با ترکیب درصد بیشتر در هر آمیخته محاسبه و در شکل ۳ ارائه شده است.

۶ - از گرمای آزاد شده در نتیجه ذوب بلورها (ΔH) که مقدار آن برابر مساحت بین منحنی گرمایکر و خط پایه است به کمک معادله (۴) درصد بلورینگی قابل محاسبه است:

$$X_{\text{DSC}} = \Delta H / \Delta H^0 \quad (4)$$

در این معادله ΔH^0 گرمای ذوب پلیمر صد درصد بلوری است. این مقدار به طور نظری محاسبه می‌شود. برای PTT و m-LLDPE ترتیب مقادیر 30 kJ/mol و $47/37 \text{ cal/g}$ [۱۵] [۳۴/۸۴ cal/g] نسبت داده شده است. جدول ۱ درصد بلورینگی محاسبه شده را برای اجزای اصلی آمیخته نشان می‌دهد.

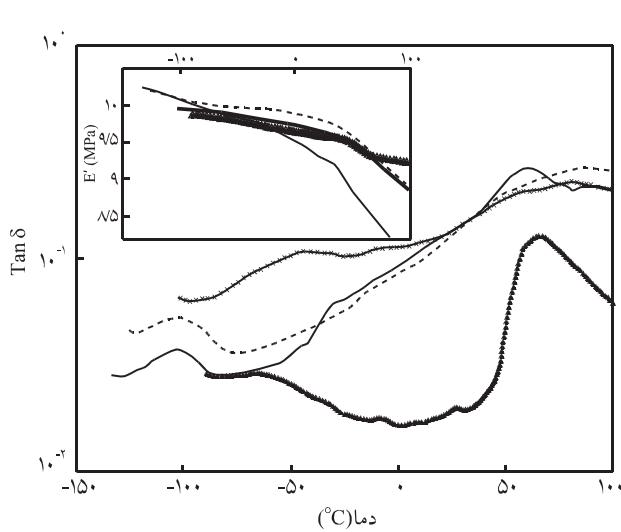
با افزودن ۲۵ درصد وزنی m -LLDPE به PTT و تشکیل آمیخته دوجزئی، درصد بلورینگی PTT به مقدار ۵/۸ درصد افزایش می‌یابد، این افزایش ممکن است به این دلیل باشد که مقداری از ذرات پخش شده بسیار ریز بوده، به عنوان عامل هسته زا محسوب می‌شود چنین موردنی برای آمیخته نایلون ۶ و PP گزارش شده که وجود PP سبب افزایش تبلور نایلون ۶ شده است [۱۶]. T_{onset} به اندازه حدود یک درجه افزایش می‌یابد. این موضوع بر سریعتر شدن فرایند تبلور PTT با وجود m -LLDPE دلالت می‌کند.

افزایش سازگار کننده تا مقدار ۵ درصد به آمیخته دوجزئی PTT/m-LLDPE (نمونه های ۲ تا ۵) هرچند اندک اما روند یکسانی در تغییرات چهار پارامتر ایجاد می‌کند که مقدار بیشتر سازگار کننده سبب تغییر این روند می‌شود. هسته زایی کنتر (کاهش S_i) و افزایش سرعت تبلور (افزایش T_{onset}) سبب می‌شود که توزیع بلورها پهنتر شود که افزایش ΔW این موضوع را تأیید می‌کند.

در آمیخته با ترکیب درصد معکوس، نمونه های ۶ تا ۹ (شکل ۳ ب) افزودن PTT هیچ اثری بر پارامترهای یاد شده برای m-LLDPE ندارد،

بیشینه قابل بحث است. بررسی این پیکها در حالت دوجزئی نشان می‌دهد که فاصله T_g دو پلیمر از هم، نسبت به حالت خالص، کمی بیشتر شده است که می‌تواند دلیلی بر ناسازگاری این آمیخته باشد. افروزن سازگارکننده، دو پیک یاد شده را به سمت یکدیگر جابه‌جا کرده است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که جزء سوم اثر مشت روی سازگاری آمیخته داشته است. انتقالهای α و β مربوط به m-LDPE در حالتی که این پلیمر فاز پراکنده را تشکیل می‌دهد، مشاهده نمی‌شوند. اما، در ترکیب درصد معکوس این دو پیک قابل مشاهده هستند (شکل ۵). در این ترکیب درصد T_{α} مربوط به m-LDPE به اندازه 22°C به دماهای کمتر جابه‌جا شده است. از آنجا که این انتقال مربوط به بخش بلوری است، دلیل این جابه‌جایی را می‌توان به افزایش درصد تبلور این جزء مربوط دانست. این نتیجه گیری با نتایج بررسیهای گرمایی توافق خوبی دارد.

T_{β} مربوط به m-LDPE در آمیخته دوجزئی همان مقدار مربوط به حالت خالص را نشان می‌دهد. اما، در حالت سازگار شده به طور محسوسی به دماهای بیشتر (20°C) جابه‌جا شده است. این رفتار انتقال β پلی‌اتیلن در آمیخته سه جزئی با نتایج پژوهشی [۲۲] که این انتقال را نتیجه حرکت واحدهای زنجیر نامنظم شده در ناحیه بین سطحی پلیمرهای بلوری و کوپلیمرها مربوط دانسته است، هماهنگی دارد. در دمای -32°C -در آمیخته سه جزئی پیکی مشاهده می‌شود که ممکن است مربوط به آسودگی جزء سازگارکننده باشد. این پیک در هر دو ترکیب درصد مشاهده می‌شود و فرضیه قرار نگرفتن مقداری از

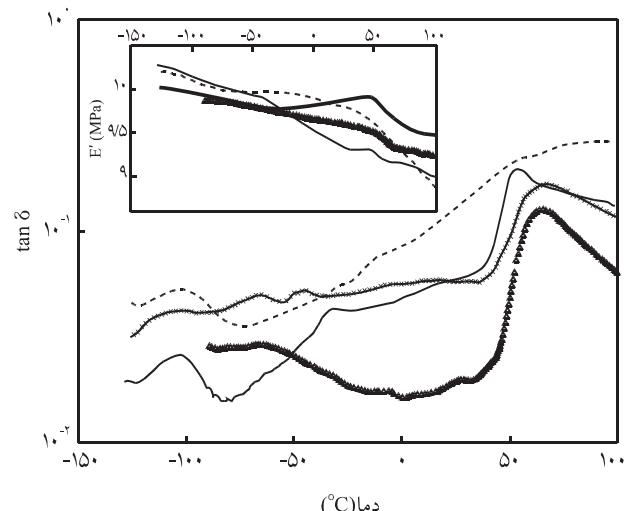

شکل ۵ تغییر مدول ذخیره و $\tan \delta$ با دما برای نمونه‌های خالص و آمیخته‌ها: (Δ) PTT خالص، (-) m-LDPE(-) خالص، (x) نمونه ۲ و (—) نمونه ۹.

یا $\delta \tan$ به شکل پیکی در دمای $65/5^{\circ}\text{C}$ مشاهده می‌شود (شکل ۴). برای پلی‌استرهای حلقوی انتقال دیگری بنام β در دمای 63°C -نیز گزارش شده است. انتقال β ناشی از حرکت گروههای کربونیل در دمای کمتر و چرخش حلقه بنزنی در دمای بیشتر است [۱۷، ۱۸]. در منحنی $\delta \tan$ پلی‌تری متیلن ترتلات در حدود 63°C -پیک ضعیف و پنهان مشاهده شده است که می‌توان این پیک را به انتقال این پلیمر نسبت داد.

برای پلی‌اتیلن سه انتقال α ، β و γ به ترتیب در محدوده‌های دمایی 20°C -تا 20°C و 90°C -تا 120°C -مشاهده شده است [۱۹، ۲۰]. انتقال β ، فرایند پیچیده آسودگی شامل چند نوع حرکت پیچشی، چرخشی و انتقالی بخش‌های داخل بلور در دمای بیشتر از 20°C است. انتقال γ به حرکتهای مولکولی بخش بی‌شکل نسبت داده می‌شود. پیشنهاد شده است که افزایش شدت این انتقال به دلیل افزایش حجم بخش بی‌شکل ناشی از شاخه‌ای شدن و نه شاخه‌هاست [۲۱]. همچنین، به حرکت واحدهای زنجیر نامنظم شده در ناحیه بین سطحی پلیمرهای بلوری و کوپلیمرها مربوط شده است [۲۲]. انتقال γ که در محدوده گستردگی در کمتر از دمای 90°C -مشاهده می‌شود، نتیجه حرکت 50°C اتم کریں است که به عنوان T_g پلیمر در نظر گرفته می‌شود [۲۰]. در آزمون DMTA نمونه پلی‌اتیلن خطی خالص این سه انتقال در دماهای 83°C - 13°C - 104°C -مشاهده شده‌اند.

به طور کلی تفسیر پیکهای مدول ذخیره و $\delta \tan$ آمیخته‌ها به دلیل همپوشانی پیکها بسیار مشکل است و تنها با بررسی جابه‌جایی پیک

شکل ۶ تغییرات مدول ذخیره و $\tan \delta$ با دما برای نمونه‌های خالص و آمیخته‌ها: (Δ) PTT خالص، (-) m-LDPE(-) خالص، (x) نمونه ۲ و (—) نمونه ۵.

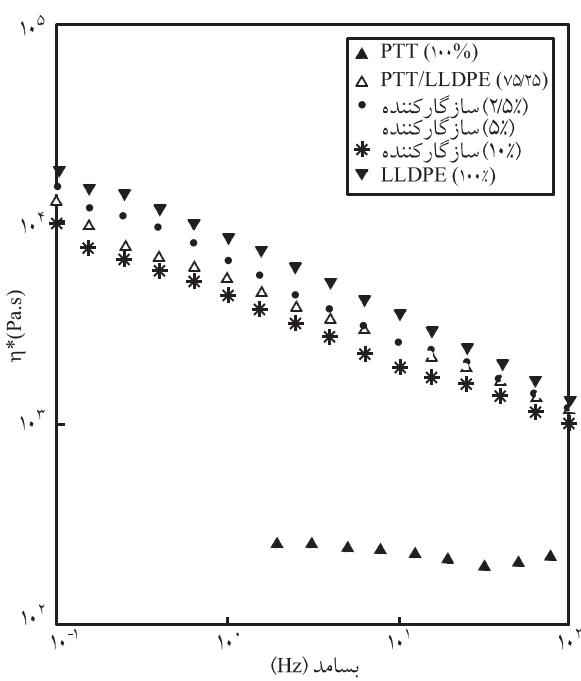
سازگارکننده در سطح تماس دو جز اصلی آمیخته را (که فازی مجزا را تشکیل داده است) تقویت می‌کند. چنین رفتاری در غلظتهای بیشتر سازگارکننده در PET/HDPE نیز مشاهده شده است [۱۷]. البته T_g سازگارکننده در مراجع حدود ۵۰°C گزارش شده است، محدود شدن این فاز به وسیله ماتریس می‌تواند دلیل اتفاق افتادن این انتقال در دمای بیشتر باشد [۲۱].

مدول ذخیره در هر دو ترکیب درصد آمیخته سه جزئی با ۱۰ درصد سازگارکننده کاهش آشکاری نسبت به حالت دوجزئی نشان داده است. این موضوع را نیز می‌توان به وجود سازگارکننده نسبت داد. میسلهای تشکیل شده از مقدار اضافی سازگارکننده، به عنوان نرم کننده سبب کاهش خواص مکانیکی می‌شوند. همچنین، ذوب سازگارکننده از حدود ۵۰°C شروع می‌شود، شاید این موضوع دلیل دیگری برای کاهش خواص مکانیکی در دماهای بیشتر باشد.

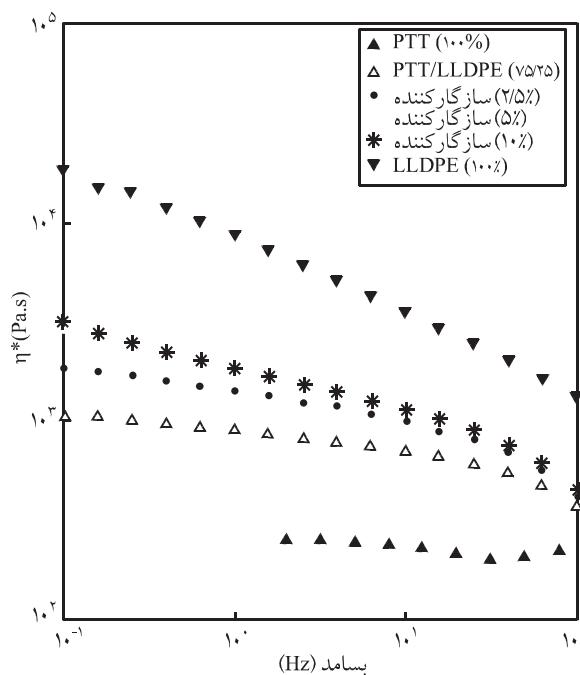
رفتار رئولوژیکی آمیخته

بررسی رفتار رئولوژیکی نمونه‌ها نشان می‌دهد که گرانزوی مختلط (۶*) دو جزء اصلی آمیخته (خالص) به ویژه در بسامدهای کم اختلاف شدیدی دارد. همچنین، فاز پلی اتیلنی وابستگی شدیدتری به بسامد چرخشی نشان می‌دهد.

شکل ۶ نمودار تغییر گرانزوی مختلط (۶*) بر حسب تغییر سرعت

شکل ۷ گرانزوی (η^*) نمونه‌ها با ماتریس m-LLDPE (نمونه‌های ۹ تا ۲).

شکل ۶ گرانزوی (η^*) نمونه‌ها با ماتریس PTT (نمونه‌های ۵ تا ۲).

ذرات پراکنده m-LLDPE است، دلیل این موضوع گرانروی بیشتر m-LLDPE است که نفوذ ذرات با گرانروی کم را مشکلتر می‌کند. در صد تبلور PTT با افزودن m-LLDPE نسبت به حالت خالص افزایش یافته است، اما تبلور m-LLDPE در نمونه دوجزئی نسبت به حالت خالص، کاهش یافته است. به عبارت دیگر، دو پلیمر اثر معکوس بر تبلور یکدیگر داشته‌اند. همچنین، افزایش سازگارکننده باعث افزایش درصد بلورینگی ماتریس m-LLDPE شده که این موضوع به فرایند اولیه تشکیل بلور در ماتریس نسبت داده شده است.

مطالعات گرمامکانیکی نشان می‌دهد که دمای انتقال شیشه‌ای دو پلیمر با افزودن سازگارکننده به هم نزدیک شده است.

سازگاری آمیخته PTT/m-LLDPE با افزودن مقدار مناسب سازگارکننده E-nBA-GMA در هر دو ترکیب درصد بهبود یافته است. حداثر این سازگاری برای ذرات پراکنده PTT با ۲/۵ درصد سازگارکننده و برای ذرات پراکنده m-LLDPE با ۵ درصد سازگارکننده حاصل شده است. این غلظت به عنوان غلظت بحرانی تشکیل می‌سل شناخته می‌شود. شواهد زیر فرض تشکیل میسلهایی از سازگارکننده در ماتریس را تأیید کرده است:

- عدم تغییر اندازه ذرات پراکنده در غلظتهاي زياد سازگارکننده CMC همراه با افزایش سطح مشترک اجزای آمیخته،
- کاهش مدولهای اتلاف ("E") و ذخیره ("E') و گرانروی مختلط در غلظت ۱۰ درصد به ویژه برای آمیخته با ماتریس m-LLDPE،
- کاهش مدولهای اتلاف ("G") و ذخیره ("G') در نمونه‌های با ۱۰ درصد سازگارکننده که دلیل آن وجود میسلهای سازگارکننده به عنوان نرم کننده است.

- وجود یک مستقلی در منحنی $\tan \delta$ مربوط به انتقال سازگارکننده در دمای 33°C -در آمیخته با ۱۰ درصد سازگارکننده. این یک در هر دو ترکیب درصد مشاهده شده است. چنین رفتاری در غلظتهاي بيشتر سازگارکننده در آمیخته PET/HDPE نيز مشاهده شده است.

شكل ۷ نمودار تغییر گرانروی مختلط را بر حسب تغییر سرعت برشی برای اجزای خالص، آمیخته‌ها با ماتریس m-LLDPE و مقادیر مختلف سازگارکننده (۰، ۵، ۲/۵ و ۱۰ درصد) نشان می‌دهد. خواص این نمونه‌ها نیز همانند ترکیب درصد معکوس بین دو جزء اصلی سازگارکننده، اما بسیار نزدیک به جزء با ترکیب درصد بیشتر (m-LLDPE) است. در این آمیخته‌ها خواص رئولوژی با افزایش سازگارکننده رفتارهای متفاوتی نشان می‌دهد. به طور مثال گرانروی ذخیره با افزودن ۲/۵ درصد سازگارکننده، افزایش واضحی نشان می‌دهد. در حالی که افزودن ۲/۵ درصد دیگر، اثر افزایشی کمتری بر گرانروی دارد. افزودن مقادیر بیشتر سازگارکننده (۱۰ درصد) بر خلاف انتظار کاهش شدیدی را در مدول برشی ذخیره ایجاد می‌کند، به طوری که حتی از گرانروی مختلط آمیخته دوجزئی نیز کمتر می‌شود. این اثر ممکن است به این دلیل باشد که میسلهایی از سازگارکننده در ماتریس تشکیل می‌شود که اثر نرم کننده‌گی بر آمیخته دارد و سبب کاهش گرانروی مختلط می‌شود [۲۲].

از آنجا که سازگارکننده مورد استفاده، ترپلیمری با جرم مولکولی زیاد است و کوپلیمرهایی با جرم مولکولی زیاد به جای قرارگرفتن در سطح، تمایل به تشکیل میسل در توده آمیخته دارند. بنابراین، سازگارکننده تمایل زیادی به تشکیل میسل دارد. از طرف دیگر، افزایش گرانروی ماتریس سبب کاهش ضریب نفوذ ماتریس نسبت به ترپلیمر شده و دلیل دیگر تمایل بیشتر سازگارکننده به تشکیل میسل است [۲۴]، بنابراین سازگارکننده در این آمیخته موجب تشکیل میسل می‌شود. برای مدول برشی ذخیره و اتلاف نیز رفتار مشابه مشاهده شده است.

نتیجه‌گیری

با بررسی آمیخته دوجزئی PTT/m-LLDPE مشخص شد این آمیخته شکل‌شناسی دو فازی تشکیل داده، اندازه ذرات پراکنده PTT ریزتر از

مراجع

- Whinfield J.R. and Dickson J.T., Polyester Fibers from Poly(ethylene terephthalate), *Brit Pat.* 578,079, June 14, 1946.
- Whinfield J.R. and Dickson J.T., Polymeric Linear Terephthalic Esters, *US Pat.* 2,465,319, 1949.
- Supaphol P., Dangseeyun N. and Srimoan P., Non-isothermal Melt Crystallization Kinetics for Poly(trimethylene terephthalate)/Poly(butylene terephthalate) Blends, *Polym. Test.*, **23**, 175-

185, 2004.

- Huang J.-M. and Chang F.-C., Miscibility Melting and Crystallization of Poly(trimethylene terephthalate)/Poly(ether imide) Blends, *J. Appl. Polym. Sci.*, **84**, 850-856, 2002.
- Kuo Y.-H., Woo E.M. and Kuo T.-Y., Completely Miscible Blend of Poly(trimethylene terephthalate) with Poly(ether imide), *Polym. J.*, **33**, 920-926, 2001.

6. Ramiro J., Eguiazabal J.I. and Nazabal J., Synergistic Mechanical Behaviour and Improved Processability of Poly (ether imide) by Blending with Poly (trimethylene terephthalate), *Polymer Adv. Technol.*, **14**, 129-136, 2003.
7. Kelsey D.R., Kiibler K.S. and Tutunjian P.N., Thermal Stability of Poly(trimethylene terephthalate), *Polymer*, **46**, 8937-8946, 2005.
8. Dangseeyun N., Supaphol P. and Nithitanakul M., Thermal Crystallization and Rheological Characteristics of Poly(trimethylene terephthalate)/Poly(butylene terephthalate) Blends, *Polym. Test.*, **23**, 187-194, 2004.
9. Supaphol P., Dangseeyun N., Thanomkiat P. and Nithitanakul M., Thermal, Crystallization, Mechanical and Rheological Characteristics of Poly(trimethylene terephthalate)/Poly(ethylene terephthalate) Blend, *J. Polym. Sci. Phys.*, **42**, 676-686, 2004.
10. Huang J.-M., Polymer Blends of Poly(trimethylene terephthalate) and Polystyrene Compatibilized by Styrene-Glycidyl Methacrylate Copolymers, *J. Appl. Polym. Sci.*, **88**, 2247-2252, 2003.
11. Aravind I., Albert P., Ranganathaiah C., Kurian J.V. and Thomas S., Compatibilizing Effect of EPM-g-MA in EPDM/Poly(trimethylene terephthalate) Incompatible Blends, *Polymer*, **45**, 4925-4937, 2004.
12. La Mantia F.P., Scaffaro R., Colletti C., Dimitrova T., Magagnini P., Paci M. and Filippi S., Oxazoline Functionalization of Polyethylenes and their Blends with Polyamides and Polyesters, *Macromol. Symp.*, **176**, 265-278, 2001.
13. Chiono V., Filippi S., Yordanov H., Minkova L. and Magagnini P., Reactive Compatibilizer Precursors for LDPE/PA6 Blend. III: Ethylene-Glycidylmethacrylate Copolymer, *Polymer*, **44**, 2423-2432, 2003.
14. Papke N. and Karger-Kocsis J., Thermoplastic Elastomers Based on Compatibilized Poly(ethylene terephthalate) Blends: Effect of Rubber Type and Dynamic Curing, *Polymer*, **42**, 1109-1120, 2001.
15. Wang B., Christopher Y.Li., Hanzlicek J., Cheng S.Z.D., Geil Ph.H., Grebowicz J. and Ho R.-M., Poly(trimethylene terephthalate) Crystal Structure and Morphology in Different Length Scales, *Polymer*, **42**, 7171-7180, 2001.
16. Jafari S.H. and Gupta A.K., Crystallization Behavior of Polypropylene in Polypropylene/Nylon 6 Blend, *J. Appl. Polym. Sci.*, **71**, 1153-1161, 1999.
17. Pluta M., Bartczak Z., Pawlak A., Galeski A. and Pracella M., Phase Structure and Viscoelastic Properties of Compatibilized Blends of PET and HDPE Recyclates, *J. Appl. Polym. Sci.*, **82**, 1423-1436, 2001.
18. Samios C.K. and Kalfogou N.K., Compatibilization of Poly(ethylene terephthalate)/Polyamide-6 Alloys: Mechanical, Thermal and Morphological Characterizations, *Polymer*, **40**, 4811-4819, 1999.
19. Huang Y., Jiang S., Wu L. and Hua Y., Characterization of LLDPE/Nano-SiO₂ Composites by Solid-State Dynamic Mechanical Spectroscopy, *Polym. Test.*, **23**, 9-15, 2004.
20. Razavi-Nouri M. and Hay J.N., Time-temperature Superposition and Dynamic Mechanical Properties of Metallocene Polyethylenes, *Iran. Polym. J.*, **13**, 363-370, 2004.
21. Khanna Y.P., Turi E.A., Taylor T.J. and Vickroy V.V., Dynamic Mechanical Relaxations in Polyethylene, *Macromolecules*, **18**, 1302-1309, 1985.
22. Popli R., Glotin M., Mandelkern L. and Benson R.S., Dynamic Mechanical Studies of α and β Relaxations of Polyethylenes, *J. Polym. Sci. Phys. Ed.*, **22**, 407-448, 1984.
23. Asaletha R., Groeninckx G., Kumaran M.G. and Thomas S., Melt Rheology and Morphology of Physically Compatibilized Natural Rubber-Polystyrene Blends by the Addition of Natural Rubber-g-Polystyrene, *J. Appl. Polym. Sci.*, **69**, 2673-2690, 1998.
24. Zhao H. and Huang B., Compatibilization of Blends of Polybutadiene and Poly(methyl methacrylate) with Poly (butadiene-block-methyl methacrylate), *J. Polym. Sci., Part B: Polym. Phys.*, **36**, 85-93, 1998.